



T.B.M.M

DDC:
YER: 74-1322
YIL:
CLT:
KSM:
KOP:
DEM: 74-6295

KÜTÜPHANESİ



M.M.
1271

حضرت ابوالحسن علی بن محمد



کتابخانه

محرری

اسبق موصل والیسی ، مکتب حقوقدن مأذون

صاحبی رشید پاشا

در سعادت

جفال اوغلانده آیاصوفیه جاده سنده « مطبعة خیریه » وشرکابی

۱۳۲۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امام اعظم رضی اللہ عنہک اسمی «نعمان» وکنیہ سی «ابو حنیفہ» در .
پدری ثابت بن زوطی بن ماهر . وعلی روایت ثابتک باباسی نعمان
بن مرزبان اولوب نعمانک زوطی و مرزبانک، ماد لقبیدر .

هر حالده شوراسی محققدر که حضرت امامک اجدادی انساب
فرسدن اولوب فقط کندوسی عراقک شهرشهری اولان «کوفه» ده
سکسانجی سال هجریده تولدایتمکله مستعربدر .

خارق العاده برزکا و حافظه یه مالک ولسان عربیدن ماعدا فارسی یه
دخی آشنا اولان جناب نعمان سن تمیزه وصولی متعاقباً حفظ قرآنه
موفق اولدی . و مشاهیر قراء سبعه دن امام عاصم حضر تکرندن اخذ
قرائت ایلدی . صرف ، نحو ، اشتقاق ، معانی ، بیان ، بدیع ، کلام ،
حکمت ، حدیث ، تفسیر اوقومعه وکوزل کوزل شعرلر سوسیله
باشلادی .

اکثریاشوبیتی انشاد ایله اظهار تأثر ایلدکاری مرویدر .

کفی حزناً ان لا حیاة هنیئة ولا عمل یرضی به الله صالح
مالی ؛ نه صفای تام اوزره امرار اوقات و نه رضای باری یه موافق
اعمال صالحاته موفق اوله میشم حزنمه کفایت ایدر .

انجق پدری ثابتک آرزو و امرینه اطاعة تجار تخانه سنه کیدوب
برازلق ایله اشتغالی حصول کمالاته بر مدت حائل اولدی . مؤخرأ
کبار تابعیندن امام شعبی رحمة الله علیہک دلالتیله مجالس علمایه دوامه
باشلادی . و پدرینک وفاتنده مسالک موروثی ترک ایتیوب فقط شریک

و آدملری معرفتیه اجرای معاملات تجاریه بی اعتیاد ایدرک [الکاسب حبيب الله] سرینه نائل و ربخنی امور خیریه صرف ایله هم مالی و هم بدنی ایله فی سبیل الله مجاهده ایدوب مرتبه عالیای اجتهاده واصل اولدی .

ابوحنیفه حضرتلری مجالسه عمادن پک زیاده مستفید و خصوصیه حفید نجیب حضرت رسالتیناهی امام جعفر الصادق رضی الله عنہن استفاضه کمال عرفان ایله مستنیر اولدی . و پک چوق محدثین کرام و علمای بنام ایله ملاقات و مذاکرات ایدرک کندولرندن احادیث نبویه و مسائل شرعیه و علمیه اخذ و تلقی ایلدی . مشار الیهمدن درت بیک ذاتک اسمنک ذکر و تعداد ایدلدیکنی امام ابوحنفص کبیر رحمه الله علیه روایت ایلمشدر .

§

حضرت نعمان ابتدالری علم کلام ایله توغل ایلدی . و اصول دین حق اهل السنة و الجماعتک یعنی اصحاب کرام ایله تابعین ذوی الاحترامک اعتقادی و جهله محافظه امرنده مخالفین ایله مباحثاده بولندی . بالذفات بصریه کیدوب انلرله مجاهده لر ایلدی . و «فقه اکبر» دینلان عقائد کتابی بو علمده برنجی اثر اوله رق تألیف ایتدی که ایکی یوز سنه صکره یتشوب علم کلامده امام اولان اشعری و ماتریدی رحمه الله علیهمانک سعی و همتلری فقه اکبری توسیعدن عبارت اولغله ابوحنیفه حضرتلری علم کلامده دخی امام اعظمدر . اشعری و ماتریدی حضرتانک علم کلامده امام اولمق اوزره اشتهاری کندی زمانلرنده تنکثر و تنوع ایدن فرق ضاله منتسبلرله مباحثات و مکالمات متوالیهده بوانه رقائبات عقائد اهل حقه مصروف اولان مساعیلرندن ناشی اولوب ابوحنیفه

حضرتلری دور تابعینده ظهورایتدیکی جهتله هنوز مسلمانلر آراسنده
فرق ضاله منسوبینی تکثر ایتدیکنندن اصول وقواعد اعتقادی بیان
ایله اکتفا ایتمشدر .

بناءً علی ذلک ناسک هر زمان محتاج اولدینی مسائل واحکام فقهیه
ایله اشتغالی دهانافع کوره رک کوفه ده رئیس العلماء ومفتی اولان حماد
ابن ابی سلیمان حضرتلرینک درسنه یکر می ایکی یاشنده اولدینی حالده
دوامه باشلا یوب آز بر مدت صکره سر حلقه طلبه یعنی « صنف باشی »
اولدی . ومشار الیهک ارتحانه قدر استفاده ایلدی . جناب حماد بر
آراق مکّه مکرمه یه عزیمت ایتدیکننده امر تدربسی کندوسنه حواله
ایتمش ومشار الیهک وفاتنده بالجمله اخوانک تنسیبیلله قائم مقامی
اولمشدر . سنه ۱۲۰

خطیب بغدادی وسائر علمانک روایتنه کوره مشار الیه ، علوم
وفنونک غایتلرینی تصور وملاحظه ایتدیکننده علم فقهک غایتی جمله دن
اجل وانفع بولدم حتی بالنسبه علم کلامک دخی فائده سی وغایتی آز
اولدینی اکلادم زیرا صاحبی کمال بولوب تفرد ایتدیکده دخی هر مسئله یی
جهاراً تکلمه قادر دکلدر . چونکه احتراز اولنه جق جهتلر بولنور .
علوم ادبیه ایله علم قرآنک دخی مقتضاسی لاجل التعلیم مجالسه صبیاندر .
صنعت شعرک اغلبی ایسه مدح وهجو بابنده اختیار کذب دن عبارتدر .
علم حدیثده مهارت کسب ایتک - او تاریخده هنوز کتب احادیث
ترتیب اولنماسیله محدثینی آرایوب بوله رق آنلردن استماعی ایجاب
ایده جکی جهتله - اوزون عمره متوقف اولمسایله برابر انسان پک
چوق امک صرف ایتدکدن صکره سوء حفظ ویاخود کذب کبی
منافی قبول روایت اولان بر عارضه ایله اتهام اولنورده قیامته قدر

کندیسی حقنده موجب شین اولور . اما علم فقهک غایتی دقتیجه
مطالعه ایتدیکم حالده تحصیلنده بر محذور کوردمدم . مسائلی تفتیش ،
صوائف اوراقی تقایب ایتدجکه ادراک ایتدیکم لذت وحلاوت آرتدی
وجزم ایتدم که دنیا و آخرت سعادت و معاش و معاد انتظام و سلامتی
آنحق بو علم جلیل سایه سنده استحصال اولنه بیلور . آنک ایچون
جیمیع اوقات عمر می بو علمک تحصیلنه تخصیص ایتدم » بیور مشردر .

§

مشار الیهک علوم دینیہ و ادبیہ و باخصوص اجتهاد احکام شرعیہ ده کی
مرتبه عالیہ لری یوماً فیوماً اعتلا ایلدی . وذات فاضلانہ لری کبار
تابعیندن اولدیغندن علویت مقامی اعلان معرضنده « بر مسئله حقنده
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضر تلرندن روایت اولنان
حدیث شریفه علی الرأس والعین دیرز . واصحاب کرامندن بر قاج
قول روایت اولنور ایسه کتاب وسنته دها اوفق بولدیغمز قوی
اختیار ایدرز . اما بر مسئله ده حدیث و یا قول صحابی بوله مز ایسه که
تابعین کرامه تقاید ایده میز بلکه بزده آنلر کی اجتهاد ایدرز »
کلماتیه [هم الرجال ونحن الرجال] بیور ملری مرتبه بالاترین اجتهادده
کندولرینه کیسه نک یا قلاشه میه جفی ظننده بولنانلری متأثر ایتدیکنندن
حق عالیلزنده باعث کفتکو اولدی . وبوصر ده کوفه ده مسند نشین
قضا اولان ابن ابی لیلانک و یردیکی بر حکمی تخطئه ایتدکلری
مسموعی اولدقه شکایت ایتسیله کوفه والیسی جناب نعمانی افتادن
حجر ومنع ایتدی ایسه ده آز بر زمان صکره دقایق فقهیه اولان
وقوف تامنی تصدیق و تسلیمه مجبور اوله رق رفع حجر ایلدی .

§

خلفاء راشدیندن حضرت عثمان رضی اللہ عنہک وقعہ شہادت
 اوزرینہ علویلر ایله امویلر بیننده علوریز اولان نار خصوصته بناء
 امویلر علویلره دائماً بدینانه نذر ایتمکده و بنی عباسی دخی ایکنجی
 برخصم بیلمکده ایدیلر . امراء بنی امیه کندولرینی تجیل و تقدیر
 ایتدیرمک ایچون « صفین » وقعه سنده ووقایع سائرده قتل
 اولانلارک احوالی حضرت امامدن سؤال ایلدکلرندده مشارالیه
 [ولا تقف ماليس لك به علم] آیت جلیله سی مأل عالیه سنه نظر آنسان
 جزماً بینمدیکی شیئی اوکرنمک ایچون سعی واهتمامه مأمور اولوب
 سکوت ایتدیکندن طولانی عندالهیده مسئؤل اولیه جفی بیان
 ایله سکوت بیورملری اوزرینہ مدعالرینی فعلاً تصدیق و معاملات
 غیر مناسبه لرینہ تشریک ایتدیرمک ایچون والی کوفه ابن هبیره
 حضرت امامی امر حکومته علاقه دار ایدرک مقام ولایتدن یازیله جق
 امر نامه لری کندوسنک دخی امضا و تحیم ایتسنی و بوصورته مشارالیه
 خاندان اهل بیته اولان میل و محبتدن تجرید ایله بنی امیه یی حقلی
 کوستروب طرفدار اولسنی تکلیف ایدوب بوایسه سر مذهب اهل
 تحقیقه کوره دنیا و آخرته موجب خسران اوله جفندن ناچار تکلیف
 مزبور ی یمین ایله رده مجبور اولدی . قاضی کوفه ابن ابی لیلی
 امامک حقلی اولدیغنی بیان ایله الحاحدن توقی یی اخطار ایلش ایسه ده
 والی، مشارالیه حبس و تضییق ایله اظهار اضممار ایتشددر .
 حضرت امام محبسدن برتقریب خلاص ایله [الفرار مما لا یتطاق
 من سنن المرسلین] طریقه مشروعه سنه اتباع ایدرک ۱۳۰ سال هجری
 اوائلنده [ومن دخله کان آمناً] لطف جلیله مظهریتله داخل دائره
 امان بیت خدا اولدی .

ابو حنیفه حضرت تلمینک کوفه دن مباحثی اوزرینه دولت امویه منقرض اوله رق سائق تقدیر ممتنع التغبیر سبجانی خلعت جلیل خلافتی ابوالعباس السفاح عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباس رضی الله عنهما یه الباس ایتمکله « دولت عباسیه » تشکیل ایتدی. سنه ۱۳۲ حضرت امام اعظم زمانی عبادات ، اجتہادات ، تدریسات کبی معالی امورده حصر ایدوب فرق سیاسیہ نك مناقشات و منافساتنه و بناء علیه عراق و شام چولارنده تلاطم ایدن امواج انقلابه قاریش میوب وادی غیر ذی زرع بطحاده سلامت و امن خداده آلتی سنه قالدی. و ناسک امور دینیہ و شرعیہ ده کی مشکلاتی حل و افتا ایله عمومہ خدمت ایتدی . و او تاریخنده حجازک فقیهی و عصرینک شیخ الشیوخی اولان کبار تابعیندن ابو محمد عطا بن ابی ریحاح مکی حضرت تلمی ایله عارفانه ، محققانه مصاحبت ایلدی . و دولت عباسیه نك تقریریه بر درجه یه قدر حاصل اولان سکونت اوزرینه کوفه یه عودت ایدوب کما فی الساباق تدریساته دوام ایلدی .

§

برنجی خلیفه عباسی سفاح وفات ایدوب برادری منصور دوانقی ، خلیفه اولمش ایدی . مشارالیه ، حضرت امامی شهر بغدادک تأسیسنه ، امور ایتدیکی هیئت میاننده بولندیردیغندن شهر مذکورده یاپیله جق مبانی دینیہ و مدارس علمیہ و سائر مؤسسات خیریہ ایله زقاق و میدان کبی عمومہ مخصوص محملارک صورت انشا و تعییننده شرعاً رعایتی لازم کلان قیود و شروطی بیان و ایضاح ایتدیلر . و ختام انشآت ایله دارالخلافه اتخاذه ذات عالی مجتهدانه لری دخی کوفه دن دارالسلامه نقل خانه ایدرک نشر احکام دین اسلام بیوردیلر .

§

نعمان بن ثابت حضرت تری اوزونه مائل اور تہ بویلی و کولریوزلی
وصاف قلبی اسمر کوزلی اولوب تقوی ، صدق نیت ، کمال عفت ،
مدارات خلق ، مودت خالصه ، اعتنای فضائل ، دوام تفکر ، اصابت
کلام ، معاونت ضعیفا جملة مکارم خصائلندن ایدی .

بلاغت الفاظندهی نظام وادای کلامنده کی انسجام حسیلہ سوزی
شیرین و متین ایدی . چوق سکوت ایدوب آز سویلردی . لکن
سکوتنده فیکرت ، کلامنده حکمت اولوب مالایعنی ایله اصلاشتغال
ایتمزدی . بربادده بیان تعجب ایدلره [ذلک فضل الله یوتیه من یشاء]
بیورمشلردر .

شدت دهاسی حیرت بخش اذکیا اولوب امام مالک رحمۃ الله علیہ
« جناب ابو حنیفه شو استوانه سنکینک عمود زرین اولدیغنی سوباسه
ایراد ادله ایله اقناع ایدر » بیورمشدر .

حضرت امام هر کسه حسن معامله و ابراز مجامله ایدوب خصوصیلہ
خاندان اهل بیتی پک زیاده تعظیم ایدردی . « حضرت علی کرم الله
وجهه ایله هر کیم مقاتله ایتمش ایسه شہرہ سز علی رضی الله عنه آندن
دها حقلی ایدی . اکر حضرت علینک آنلر حقنده کی معاملات
شرعیہ سی روایات موثوقه ایله بزه واصل اولمیه ایدی مخالفلر
وباغیلر حقنده نه معامله ایدلک لازم کله جکنی بیله من ایدک »
بیورمشلردر .

باشنه بیوک عمامه صاروب و قوللرینک ینلری واسیع و تمیز و پاک
البسه کیوب و عطریات سورینوب صورتی دخی سیرتی کی کوزل ایدی .
کیمسه نک لطفیلہ منتدار اولمیه رق حریت وجدانی سلامت دینی
کی مرکز توحیدده تثبیت ایتمش برموحد اولوب آنجق اداره امر

معیشت ایلہ ہیج بر شخصہ عرض احتیاج ایتیمہ جک قدر فضیلتہ
تجارتندن ماعداسنی محتاجینہ وعلی الخصوص متعلمینہ صرف واعطا
ایدرک نشرو تعمیم علم دینہ ہم لسانی و هم مالی ایلہ جهد و غیرت ایدردی .
ابو یوسف حضرتلرندن مرویدرکہ حضرت امامہ بوقدر علمی
نصل او کر نه بیلدک ؟ دیو سوال ایتلمیله مشارالیه « علمی ادراک
ایتدجکه جهد و شکر ایتدم وفقه و حکمتدن بر شیئہ واقف و مطلع
اولدجکه الله تعالی یه حمد ایلدم علمم مزداد اولدی » بیور مشلردر .

§

حضرت امام، عابد و زاهد ایدی. کیجه لری غروب ایلہ عشا بیننده
و کوند و زلری « قیلوله » وقتنده براز او یور و سائر زمانلرینی یا صرف
خالقنه عبادتله احیا ، یا خود عبادتی متضمن مقاصد عالیہ ایلہ احکام
دینیہ و شرعیہ نی اجتهاد و افتا ایدردی .

یدی یا شننده حفظ قرآنه موفق اولمش و یتمش یا شننده ختم انفس
ایش اولان ذات سامیلرینک مجاهدۀ مادام الحیاتی ملاحظه اولندقدہ
مرتبه علویتی در حال نمایان اولور . تام قرق بش سنه وقت عشاءه
آبدست آلهرق صلاته بداء ایلہ طلوع فجره قدر قائم اولوب او آبدست
ایلہ صباح نمازینی دخی ادا ایتدیکی مشهوردر .

رجال عصرندن سفیان ثوری و عبدالله بن المبارک قدس الله اسرارها
وامثالی سادات صوفیه و مجتهدین شرعیہ مشارالیهی دائما مدح و ثنا
و تعظیم و تکریم ایتدکلری کی ائمه شاکردانندن داود طائی قدس الله
سره کی مسلك طریقت عایهده دخی پیر اولمش دوات کرام یتشدی .

§

حضرت امام ، اعظم مفسریندن ایدی . دائما تلاوت قرآن ایلہ

علویت معناسنی تفکر ایدرک مسائل شرعیہ بی اجتہاد وافتا ایدرایدی.

§

حضرت امام ، اکابر محدثین ایدی . بیکلرجه محدثین کرام ایلہ ملاقی اوله رق کندولرندن اخذ حدیث ایدوب تدقیقاتیلہ ، احادیث شریفه نك اقسامنی تمیز و دقایقنه کسب اطلاع ایتمکسزین استنباط احکامه قیام ایدنلرک اقوال ضعیفه لرینی رد ایتدی .

ائمة حدیثدن سفیان بن عیینہ رحمۃ اللہ علیہ « کوفه ده بنی الک اول تعلیم حدیث مقامنه اجلاس وتعیین ایدن ابو حنیفه حضرت تریدر » کلامیلہ وسفیان ثوری رحمۃ اللہ علیہ دخی « جناب ابو حنیفه ثقاتدن اولوب روایت ایتدیکی احادیثی اخذ وحفظ ایدک » بیورملریله قدر امامی اعلا ایتدکلری کبی امام ابو یوسف حضرت تری دخی استاد مکرملری حقنده « امام اعظم حضرت تری کبی تفسیر احادیث نبویه یه آشنا کیمسه بی کورمدم . هر حدیثک صحتنی بزدن ایو بیلور ایدی » دیه رک شهادت ایتشد .

§

حضرت امام ، علم فقهک واضعیدر . اتقان احکامده ممتاز وجودت قریحه وقوت رأی ایلہ سرافراز اولوب کثرت معرفت کتاب وسنت وصحت رأی ورویت ودها یک چوق فواضل وفضیلت ایلہ متصف اولدیغی تسلیمکرده اکابر اولغله « امام اعظم » عنوانیلہ بنامدر . بیک اوچ یوز سنهدنبرو بو کذرکاه فنادن کلوب کچن وعددی میلیارلره بالغ اولان ملت اسلامیه ده اصحاب کرامدن سکره حجة الاسلام . شیخ اکبر مثللو بر قاج ذاتک اوصاف عالیہ ایلہ مذکور اولمسی وانلر جانبندن دخی ابو حنیفه حضرت تریینه « امام اعظم » دینلوب تعظیم ایدلمسی علو شاننه برهاندر . وامام شافعی رحمۃ اللہ علیہ [الناس

عیال علی ابی حنیفه فی الفقه [قول جمیلی ایلہ علو منزلت حضرت
امامی تقدیر ایشدر .

خونکه علم فقهک ماخذی قرآن ایلہ حدیثدر . احکام جلیلہ لرینه موافق
اولان اجماعت و قیاس مجتہدین دخی صحت فروع مسائلہ برردیلیدر . [اصحابی
کالنجوم باہیم اقتدیتم اہتدیتم] حدیث شریفندہ آسمان حقیقتک نجوم
ہدایت بخشاسی اولدقلری بیان بیوریلان اصحاب کرام رضی اللہ
تعالی عنہم مہر منیر نبوتدن اقتباس ایلدکلری انواری نشر ایلہ کیجہ
قراکاغندہ رهنوردیبابان جہالت وغفلت اولانلرہ نجم ضیادار کی
ارائہ طریق رشد و سداد و نجات بیوردیلر . تابعین ذوی الاحترام
رحمۃ اللہ علیہم دخی مشارالہمک نوریلہ شہاب ثاقب کی امتہ امداد
ایلدیلر .

انجیق اصحاب کرام اسباب نزول و صدور آیات واحادیثہ واقف
وجملہ سی مرکز تقوادم متحد و صفوت وجدان ایلہ متصف اولمغلہ
اقوال وافعالنی کتاب وسنتہ توفیق ایدرک بینلرندہ ولو جزئی اولسون
اختلاف و نزاع وقوعی اندر ایدی . حتی حضرت ابو بکر رضی اللہ
عنہ مدینہ طاهرہ دہ اجرای قضایہ عمر الفاروق رضی اللہ عنہی عامور
ایتدیکی خالدہ برسنہ ظرفندہ بردعواجینک مراجعت ایتدیکی مشهوردر .
اما زمان تجدد ایتدکجہ احوال تغیر ایتدی . خصوصیلہ شام وعراق
دائرہ اسلامیہ یہ الحاق ایدلمسی اوزرینہ ایشک اہمیتی زیاده لشدی .
اکرچہ امیر المؤمنین عمر رضی اللہ عنہ کوفیہ کبار زہاد وفقہای
اصحابدن عبداللہ بن مسعود وبصریہ ابو موسی الاشعری رضی اللہ عنہما
حضر اتنی و بلاد سائرہ دیکر بعض ذوات فقہ اہتسماتی قاضی تعیین
واعزام بیوردیغندن مشارالہم ناسہ اصول واحکام دین و عباداتی تعلیم

و معاملات و مناسکات و عقوبات شرعیہ دائر اولان و قوعاتی کتاب الہی و سنت سنۃ جناب نبویہ تطبیقاً فصل و جسم ایتدیلر و بر ماده حقنہ کتاب و سنتہ صراحت بولہ مدقلمی تقدیرده اجتہاد لریہ عمل ایلدیلر ایسہده عقول متفاوت و معلومات متفاضل اولمق حسبیلہ ہر مادہده مجتہدینک اتحاد و اتفاق قابل اولہ مدقلمن بشقہ بر مجتہدک قولنی ایشیدنلر آنک و دیگر مجتہدک قولنی ایشیدنلر بونک اجتہادی موجبہ عمل و حکم ایتدکلرندن معاملات و احکامده فرقلمر حاصل اولمقہ باشلدی .

ایشک دہا مهم جہتی شودر کہ خطۃ شامیہده عصر لردنبر و روم دولتک قوانینی و خطۃ عراقیہده دولت ساسانیہک آیین مجوسہ مبتنی اصول و قواعدی مرعی الاجرا اولوب ناسک عرف و تعاملی دخی شو اساسلرہ کورہ جاری اولمسیلہ بونلردن کتاب الہی و سنت پیغمبری احکامہ مغایر اولانلر معتبر اولہ میہ جنی کی قضات مشارالیم و سائر فقہای متقدمینک مجتہداتی و قوعات اوزرینہ اجتہاد احکامدن عبارت و بناءً علیہ معدود و غیر مضبوط اولمقلہ و عالم حوادث ایسہ آن بان تولید شئون ایتدکجہ قواعد جدیدہیہ لزوم کورلمککہ احتیاجہ غیر کافی ایدی .

ایشتمہ شو حقایق ادراک ایدن ابو حنیفہ حضرتلری علم فقہدہ اجتہادی علوم سائرہ ایلہ توغلہ ترجیح و مادام الحیات صرف مساعی و ہمت ایدرک قواعد اصولی ضبط و توفیر و مسائلی قواعد تطبیقاً تمیز و تفریق ایلہ اصحی جمع و تدوین و اقوال مختلفۃ اصحاب کرامدن مصلحتہ اوفق و ناسہ ارفق اولانلری اختیار و اصول قیاسی بالتوسیع عرف و عادت و تعامل ناسی احکام کتاب و سنتہ توفیق ایلہ پک چوق مسائل فقہیہ اجتہاد و اصطلاحات فنیہی ذکرو تعیین ایدرک علم فقہی وضع ایلدی .

و مسائل فقهیه فی برنجی دفعه اوله رق کتابلره ، بابلره ، فصللره
تقسیم ایدوب اولاً کتاب الطهاره ثانیاً کتاب الصلاة و بعده فقهک
عباداته متعلق سائر کتابلرینی ذکر ایلد کدن صکره معاملات قسمی
اتیان و احکام عقوبات شرعیه بیان و میرانه متعلق مسائل یعنی کتاب
الفرائض ایله ختم ایلدی .

اگرچه مشارالیه طرفندن یازلمش بویله بر اثرک الیوم موجود
اولمیشی ذات عالی مجتهدانه لری حبس ایدلمسکله برابر آثار جلیله لرینک دخی
دیگر کتابلر میاننده دجله یه آتیه رق تلف ایدلدیکنه دلالت ایدر
ایسه ده اوتاریخارده علی طریق الاملا تدریس و تألیف اصولی مرعی
اولدیندن کرک حضرت امامک و کرک امام ثانی ابویوسف حضرتلرینک
اقوال مجتهدانه لری ضبط و تحریر ایتمش اولان امام محمد حضرتلری
بونلری تألیف و نشر ایتشدرد . متأخرین فقهها طرفندن تحریر ایدی لان
کتابلر دخی حضرت امامک اصول متخذ سنه کوره یازلمش اولدینی
کبی کافه سنک مندرجاتی ذات فاضلانلرینک مجتهدات مرویه سنندن
عبارتدر . و بعض مسائلده شاگردانی طرفندن درمیان ایدلدیکی
روایت اولنان مطالعات دخی مشارالیه حضرتلرینک ریاست جلیله لرنده
منعقد انجمن عالی علمینک جمله مذاکراتندندر .

امام مالک ، امام شافعی ، امام احمد بن حنبل رضی الله عنهم بررمذهب
مستقل صاحب اولدقبری حالده مشارالیه دخی تألیف ایتدکاری
کتابلرده حضرت امام اعظم رضی الله عنها اصول مستحسنه سنه
رعایت ایتشدرد .

و متأخرین فقههای حنفیه طرفندن مسائل مجتهد فیها ایله مجتهدین
عظامک اسباب اختلافی و اصحاب تخریج و ترجیح و تمیزدن اولان

فقهائک مسائل مزبورہ حقندہ کی مطالعاتی جمع و تحریر ایدیلہ رک علم
فقیہک شعبات مہمہ سندن اولمق اوزرہ [خلاقیات] نامیلہ برفن وجودہ
کتورلمشدرکہ بوبادہ مصروف اولان ہممات عالیہ لری مذاہب سائرہ
رجانک دخی مظهر تقدیری اولمشدر . §

امام شافعی حضرت تارینک « ہیچ بر والدہ امام اعظمندن اعقل
برکیمسہنی تولید ایتمامشدر » دیو ثنا خوان اولدینی امام ہمام شدت
دہاسنہ اعتماداً رأی خودیلہ حرکت ایتیموب صراط مستقیم مشورتہ
کیدر ، [وشاورہم فی الامر] فرمان الہیسنہ امتثالاً ہر مسئلہنی اصحابی
ایلہ بعدالماذا کرہ نتیجہ قراری ضبط واقفا ایلر ایدی . وشا کردانک
بیلہ رأی واجتہادینہ تعرض ایتدیکنندن ناشیدرکہ پک چوق فروع
مسائلہ استاد اعظم ایلہ شا کردان کرمی بینندہ اختلافات وقوعہ بولدینی
کتب فقیہہ دہ مصرحدر .

بناءً علی ذلک مسائل فقیہۃ حنفیہ اجاہ فقیہانک سنہ لرجہ ،
عصر لرجہ ادلہ شرعیہ مستند آفن مناظرہ دائرہ سندن حریت وجدان
ایلہ اجر الیتدکاری مذاکرات ومباحثاتک ثمراتیدر . ووقوعاتک مسائل
مجتہد فیہادن مصلحتہ اوفق وناسہ ارفق اولاننہ تطبیق اختیار کردہ
مشایخ اسلام اولمغلہ مجتہدات نظریہ تطبیقات عملیہ ایلہ کسب تقوی
ایتدیکنندن ناشیدرکہ محاکمہ ، مفتابہ اولان مسائل شرعیہ دستور -
العملدر . بناءً علیہ مسائل مفتابہانک ہربری ہم نظری وہم عملی بر
قانون شریعتدر . وخصوصیلہ وقایعک تطبیق ایدلیدی مسائل واحکام
فقیہہ حدوئندن مقدم اجتہاد ایدلیدی جہتلہ « فقہا شوایش ایچون
برای خاطر ویالاجل الخوف بویلہ اجتہاد ایتشدو » کبی شہادتین سالم
وبریدر .

ابو حنیفه حضرت تری اوانجمن عالی به حماد حضرت تری نیک حیاتنده
اون سکنز سنه دوام بیوردقلری کبی مدرس اولدقدن صکره الی
آخر العمر یعنی اوتوز سنه مواظبت ایتشملردر . وارتحال دارخان
ایلدکن صکره دخی بوانجمن کبرا فقط زمان زمان مکان واعضاسی
تبدل ایدرک باقی قالمشدرکه الیوم جوامع شریفه ومدارس علمیه ده کی
تدریسات انک انقاضیدر . وامام مالک حضرت تری حضرت امام اعظم
ایله مصاحبت ایتش اولدینی کبی امام شافعی حضرت تری حضرت
امام اعظمک شاگردانندن امام محمد حضرت تریندن مجتهدات امامی
اخذ وتعلم ایتش وبلا آخره امام احمد بن حنبل حضرت تری نینه تعلیم
بیورمش اولدیغندن مشار الیه مانک مجتهداتی دخی اوانجمن عالیدن
تشعب ایدن آثار کالدر .

فقه حنفی مداوله آرا و افکار مجتهدینک نتایج مشروعه ومعقوله سی
اولدیغندن طولاییدرکه احکامی ناسه اوفق کلکله حضرت امامک
حیاتنده اکثر ناس مشار الیه کفتواسیله عمل ایدرک ابن ابی لیلی ،
اوذعی ، سفیان ثوری وامثالی مجتهدینک اتباعی منقرض اولمش
وحنبلیلر کسب قلت ایدوب مالکیلر دخی آزالمش اولدیغندن الیوم
عالم اسلامیتده برنجی درجه ده امام اعظم ودرجه ثانیه ده امام شافعی
رضی الله عنهمانک مذهباری حکمفرمادر . ودولت علیه عثمانیه محاکمده
دخی فقه حنفی دستورالعملدر . §

حضرت امام اعظم ، فکر آدخی امام الاحراردر . مجتهداتی حریت
اساسنه بنا ایتش وهیچ پر مسئله ده تقییدی راینده بولنماشدر . از جمله
سن بلوغک مبدئی اون بش یاش اولوب اقل حمل دخی الی آی اولسنه
نظراً یکر می بش یاشنی اکمال ایدن بر آدم جد اوله بیله جکندن آرتق

مالی صرف خصوصنده سفه و تبذیردن توقی ایتماسی سببیه جبری
 غیر جائز اولدیفنی بیان ایله بیورمشلردر که : انسانک شرفی سوزینک
 حکمی اولمسنه متوقف اولوب بر آدمی بوشرفدن محروم ایتک بهائم
 عدادینه الحاق ایلمکدر ، خصوصیه حکم لسان نعمت اصلیه وتحصیل
 وحسن اداره اموال نعمت زائده در . برانسانی مجرد اموالی اسراف
 و تبذیردن وقایه شرف ذاتیسندن محروم ایتک تصرفات قولیه سندن
 متولد ضرردن اشددر . قاعده ضرر اشدی دفع ایچون ضرراخف
 اختیار اولنورایسهده ضرر اخفی دفع ایچون ضرراشد اختیار اولنمز ،
 تعبیر دیگرله نعمت اصلیه یی ابقا ایچون نعمت زائده ترك اوانه بیلور
 ایسهده نعمت زائده یه بدل نعمت اصلیه فدا اولنمز . بناء علیه حر
 اولان کیمسه مالنده کیف مایشا تصرف ایدر .

مجله احکام عدلیه نک ۹۵۸ نجی ماده سنده [سفیه اولان کیمسه
 حاکم طرفندن حجر اولنه یلور] دنیلمسی امامین حضراتنک قولیدر .
 انحق تطبیق ایدلدیکی غایت اندر در .

§

حضرت ابو حنیفه ، سراج امت وهادی ملتدر .

خارجیلرک رؤسایندن «ضحاك مروزی» نام ذات کوفه یه استیلا
 ایدوب اهالیسنی قتل عام ایتدی امر ایلدیکنی ایشیدن وهنوز مرتبه
 اولای اشتهارده بولان ابو حنیفه حضرتلری کینمکه وقت بوله میهرق
 طون کوملک ایله قوشوب مرقومک نزدینه واردقده نیچون قتل عامی
 امر ایلدک ؟ دیه سوال ایلدی . ضحاك مرتد اولمشلرده انکچون !
 دیجه مشار ایله حضرتلری عجبا ناسک دین اصلیلری بشقه اولوبده
 شمعی بولندقلری دینه داخل اولمقله می مرتد اولدیلر یوقسه اولجه
 بولندقلری دین دخی بودیندنمی عبارت ایدی ؟ بیوردقده ضحاك

بوسوزی بردها سویلتد کدن صکره بز خطا ایتشز ! دیدرک قلیجنی
قینه صوقشدر .

صردسنة کوره برکله حق فتق ورتق اموره ، احیای حقه ،
سیات دماء مسلمینه ، ترفیع بنای جمعیه ، تشدید بنیان مدنیته سبب
اولدیغندن حضرت امام تأمین عدالت ، محافظه حقانیت یولنده
اردوارک کورهمیه جکی خدماتی ایفا ایدرک برسوزیله کوفه اهللسنی
قتل عامدن قورتارمش وسوزلیله عقائد حقه یی تبیین واحکام شریعت
جلیلهی تعیین ایدرک عالم اسلامیت وانسانیته ابدی هدایت بخش اولوب
بالطفه تعالی مظهر اولدیغی [العلماء ورثة الانبیاء] ستایشنه ایاقتی
بحق اثبات ایتشدر .

§

حضرت امام ، ادیب لیب ایدی . فصاحت و بلاغتی تحسینکرده
فیحصا وبلغا اولوب که وگاه :

بن بو حاتله تنزای ایدردم شعره نیله یم قورتیله مم طبع هوسنا کمن
فحوا سنجه انشاد شعره رغبتله سلك اللؤلؤ نظمه کشیده ایتدکاری
معنی اعتباریله تعالی بیوررلر ایدی . از جمله حاصل قریحه الهام
صیحدرلی اولان شواہیات زیور زبان مواعظ آیاتی ایدی .

الاتوبوا الى رب الانام	وكونوا بالصلاح على الدوام
الا لا تطلبوا الا حلالاً	الا لا تسئلوا سبل الحرام
ولا تعثوا بما نالت يداكم	ولا تأسؤ على فوت المرام
آله الخلق يدعوكم جميعاً	من الدنيا الى دار السلام

§

جامع جمیع خصال کمال ومستجمع مجامع کمال خصال اولان امام
اعظم وهام اکرم ابوحنیفه الافخم افندمن حضرتلری هرزده

بولنسه اطرافنی اکابر علما وفحول فضلا قوشادر ، ارباب تحصیل
لاجل الاستفاده هر طرفدن قوشوشوب کایر . کلامه باشلدیغنی کی
هر کس کال ادبله دیکلر ایدی . حضرت امام ایجابنه کوره هر فندن
بحث ایدوب فصاحتندن ادبا ، معانی ادبیه سندن بلغا ، معارفندن علماء ،
مسائل شرعیه سندن فقها ، تحقیقاتندن حکما ، تبیاتندن ارباب کلام ،
حقایقندن اولیا مستفید ومستفیض اولور ایدی .

مشاهیر ائمه دیندن بعض ذوات بیورمشلردر که امام اعظم
حضر تلرینک نائل اولدیغنی دره جده کثرت تلامید واصحاب کیمسه یه
میسر اولمامشدر . واحادیث مشتهه نک حل وتفسیر یله احکام نوازل
واقضیه مسائلك استنباط وتقریری بابنده انلرک آثار وخدمات نافعه لر یله
خواص وعوامک ایتدکلری انتفاع قدر هیج بر کیمسه نک بویولدی
اثر وخدمت یله انتفاع ایتمامشلردر . جزاهم الله خیر اکثر

محدثندن بعض متأخرین مشار الیهک شا کردانندن سکر یوز قدر
ذواتک تراجم احوالی ذکر ایتمشدر . وبونلردن بش یوز التمش
ذات علم فقهه اشتهار ایدوب انلردنده اوتوز التیسنک مرتبه اجتهاده
واصل ویکرمی سکرینک یالکز منصب قضایه وسکرینک انجق فتوایه
وباقی ایکیسنک که امام ابو یوسف وامام زفر حضر تلریدر هم قضاوهم
فتوایه اهل اولدیغنی امام اعظم حضر تلری تعیین و بیان بیورمشدر .
امام زفر رحمه الله علیه الی یاشنه واصل اولمدن وفات ایتمهکه
کثرت اجتهاده عمری وفا ایتمامش ایسه ده امام ابویوسف رحمه الله
علیه قاضی القضاة اوله رقیک زیاده اشتهار ایلدیکی کبی امام اعظم حضر تلرینک
شا کردانندن اولوب امام ابویوسفدن اکال تحصیل ایتمش اولان امام
محمد رحمه الله علیه بویکی استاد اعظمک مجتهداتی جمع وتلفیق وکندی

اجتهاداتی دخی ضم وعلاوه ایدرک مبسوط ، زیادات ، جامع الصغیر ،
جامع البکیر ، سیر صغیر ، سیر کبیر ، کیسانیات ، هارونیات ، جرجانیات ،
رقیات نامنده کی کتابلر ایله کتاب العین والدین ، کتاب الفرائض ،
کتاب الوصایا و سائر برچوق کتابلری تألیف و تحریر ایتدیکنندن
نشر آتار ایله اشتهار ایتمشدر .

امام اعظم ایله امام ابویوسفه [شیخین] وکذا امام اعظم ایله امام محمد
[طرفین] و امام ابویوسف ایله امام محمد [امامین] اطلاق اولنور .

§

عراقک حنین فتحنده امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه جانبندن
حکم و قضایه مأموراً کوندرلمش اولان فقهایی اصحاب کرامدن عبدالله
ابن مسعود رضی الله تعالی عنهدن علقمه واندن ابراهیم النخعی و بوندن
حماد و مشار الیهدن ابوحنیفه رحمه الله علیهم علم فقهی تعلم بیوردقلرندن
خورشید کائنات علیه افضل التحیات افندمن حضرتلرندن لمعان ایدن
انوار احکام شرعیه باطنه تعالی واسطه امام همام ایله منتشر اولمسنه
نظراً کلش وکله جگ بالجمله فقهایی حنفیه حضرت امامک مقتسبات
انوار عرفانه نسبتله ذرات کیدر . وایچلرنده پارلاق کورینانلرک
ضیاسی دخی انک لمعه انعکاسیدر .

«مشاهیر اسلام» محررینک افاده سی وجهله : حضرت امام یالکز
عصرینک فریدی اولمیوب آرادن اون بر بحق عصر کذران ایتمش ایکن
هر احقاب وادهارده وحید العصر اولمق مرتبه بالاترینی حیات ثانیه لری
دیمک اولان فضائل بی انتهای مجتهدانه لرینه انحصار ایش و بوسبيله
بونجه ادوار واوزماندنبرو بوکهنه رباط جهان کلوب کیدن میاونلرجه
علما ، فقها ، فضلا هپ او استاد اعظمک ودها طوغریمی او معلم

اولك طلبكار علم وكالى اوله كمشدر . افراد امت تسليميت تامه ايله
 ربه اجتهاداتنه مربوط الرقبه اولوب سر افراز ائمه اربعه اولان ذات
 اقدس لر ينك سالاك شاهراه فيوضا تيدر . يالكنز افراد امت دكل
 هر برى افراد امتك مابه الافتخارى اولان ائمه ومجتهدين دين بيله تسليميت
 آور عظم قدر وشانيدر .

§

ارباب كالى چكه مز ناقص اولانلار رنجيده اولور ديدة خفاس زيادن
 هر عاقله بر درد بو عالمده مقرر راحت يشامش وارمى كروه عقلا دن
 فحوا سنجه مقتدا به ناس اولان حضرت امام اعظم دخی بعض
 ناس طرفدن بلالره اوغرا دلمش و [اشد البلاء على الانبياء ثم الاولياء
 ثم الامثل فالامثل] حديث شريفى مقتضاي عاليسنجه اشد بلا ايله
 ۱۵۰ نجى سال هجر يده و تمش ياشنده بو عالم بلياتي ترك ايدرك واصل
 دار السلام اولمشدر . شويله كه :

منصور دوانقى مشارالهي « قاضى القضاة » تعيين ايتك ايسه تيوب
 حضرت امام امتناع ايتمى اوزرينه حبس وتضييق ايتديكي مشهور
 ايسه ده مشاراليهك بودرجه اصرار وتعذي و حضرتك قبول قضا دن
 ايسه فلا كته قاتلانمى اسبابي تأمل اولندقدمه مستبان اوليور كه صورت
 ظاهرده اثر تقدير ظن اولنان تقليد قضا ـ لك معناً اعدامدن بدتر بلا
 اولمسيله امام المجتهدين حضرتلري « كندى قدريني بيلوب اعتباريني
 كوزهدن كيمسه نك نظر نده دنيا دكر سنز و هر مختي اهميت سنزدر » كلاميله
 انواع اذا وجفاه قاتلانهرق فدای جان و جهاني قبول امر قضايه ترجيح
 ايتشدر .

چونكه احكام شرعية الهية نك تنفيذ وتطبيقه من طرف الله انبيا

ورسل عظام صلوات الله عليهم افنديلر من حضراتی مأور اولوب علما
دخی ورثه انبیا اولدینی وبر بلدهده بولسان علمادن افقهنک او بلده
قاضیلغنه تعیینه لایق اولدینی حضرت امامک جمله مجتهدانندن اولمغله
کندی اجتهدینه هر کسدن زیاده رعایت ایتسی لازم کلدیکی حالدیه قبول
قضادن مصر امتناع واستنکاف ایتسی منصور دوانقی طرفندن تقلید
قضایی اجتهدینه بناء غیر جائز کورمش اولمئندن بشقه بر شبیهه حمل
اولنه من .

بناء علی ذلک حضرت امامک بو خصوصده فوق العاده امتناع
ایتمئنک حکمتی اسباب سیاسیهده آرامق ایجاب ایدر . اولاً تاریخشناسانه
معلوم اولدینی اوزره امویلر ، عباسیلر دوری انقلابات پیاپی ایله مصادر
شئونات کونا کون اولوب بو انقلاباتده ایسه مشهور بر مکیلرک بیوک
دخی واردر . ترجمه ایتدیکم « تاریخ آل برمک » ده بر تفصیل محرر
اولدینی اوزره خالد برمکی عاقل وفطین وتأسيس وتشکیل اداره دولته
قادر بر ذات اولوب ابو مسلم خراسانی ترکستان اهلایسنی ابوالعباس
السفاحه بیعت ایتدیرهک دولت عباسیه یی تأسيس ایتدیکي کبی مرکز
خلافتک تشکیلات اداریه سی دخی مشارالیهک متفق اولوب رتبه وزارتی
احراز ایدن خالد برمکینک همت عالییه سیله ساحه زیب صدور اولدی [*] .

انحیج دولت عباسیه دولت ساسانیه نک ممالککنده آنک انقضادن
بنا ایدلدیکی کبی خالد برمکینک اصول سیاسیه و اداریه سی دخی موروث

! [*] بوندن ناشیدرکه عباسیلر ، بر مکیلره فوق العاده حرمت ورعایت
وکافیه اجرا آتلیینه مساعدیه ایتدکری کبی بالآخره دولتی انلرک تغلب وتحکملرندن
قورتارمغه مجبور اولوب بر قاچ نفوسندن ماعداسنی قتل ایله سلاله برمکیانی
محو ایتملردر .

اولان اصول استبداددن عبارت ایدی . امام اعظم و سائر ائمه دینک مجتهداتی ایسه . کتاب وسنته مبتنی واصحاب کرامک اقوال وافعالنه مستند اولوب خلفاء راشدین رضی الله تعالی عنهم اجمعین حضرتانک اصول سیاسیه واداریه لری دخی اصول مشورت وحریت ایدی .

بنابرین نه امام اعظم حضرتلری ونه سائر ائمه کرام مستبدلرک مرا منی شرعاً ترویج ایدهمیه جبکری جهتله انلر حقوق سیاسیه واداریه وعقوبات عرفیه ده مجتهدین عظامی ایشلرینه قارشیدر مدقلرندن مشارالیهم اکثر اجتهاداتی اصول احکام دین مبینی صیانه فقہک عبادات ومناسکات ومعاملات قسملرینه حصره مجبور اولمشلردر [*] انجق مشارالیهم بین الناس علو قدری مسلم اولغله مستبدلر مجتهدینک وجودندن بالطبع محظوظ و تعریضاتندن امین اوله مدقلرندن حضرت امامک اک بیوک خصمی ، کمال فضلی وحریت فیکری ایدی .

ثانیاً منصور دوانقی تکلیف قضا ایچون امام اعظم ایله سفیان ثوری ، مسعر بن کدام ، شریک رحمۃ الله علیهمی بر لکده حضورینه جلب ایتدیکی حالدہ سفیان ، اثنای طریقده بر طرفه صاووشیمش ومسعر تکلیف واقعدن فوق العاده توحش واضطراب ایله آثار جنت اظهار ایلش اولملری حضرت امام اعظمک امتناع واستکافده حقلی اولدیغنه ایکی شهادت عادله مقامنده تلقی اولغنه شایاندر .

ثالثاً حضرت امام زمان پیری وموسم ناتوانیده دوچار اولدیغی تضییقندن خلاصه مدار اولور ملاحظه سیله کیفیتی اصحابی ایله مذاکره ایتک آرزوسنی اظهار وامام ابو یوسف ایله استشاره ایلدکده ابو

[*] دول اسلامیه ده کی انقلاباتک کافه سی اداره نک اصول مشورت شرعیه به تماماً توفیق ایدلما مسندن نشأت ایتشدر .

قیام شرع ایله قائم بنای دولت ودین ۱ کتابسز یشایان انقلابسز یشامن

يوسف امر قضايي قبول بيورد قلري خالد عدالت و فضيلت مسلمه لرندن
 ناست مستفيد اوله جغنى بيان ايميله امام اعظم حضرت تلى بو محربى پايانك
 قمرى ناياب و ساحل نجات و سلامت مفقود اولديغنى افاده بيورد قلرنده
 ابو يوسف « سفينه متين و قيودانى فتنده ماهر در » ديميله مشارايله
 غضب ايدر ك « ظن ايدر مكه سن قاضى اولمق آرزو سنده س ك » ديوب
 دار ابتلاسنه چكيلمشدر .

بنابر ين حضرت امام امر قضايي قبول ايتمش اوليدى تلاطم امواج
 فتن ايله مستغرق اوله جقدى . عدم قبول ايله بللايه صبر و تحمل متأثراً
 و فتنه سبب اولدى ايسه ده الى يوم القيام سر مذهب اهل سنت اولغله
 بنام اولدى .

منصور دوانقيناك مشارايمى بويله بر كر دابه القايله افنا ايتمشك
 سببى ايسه حضرت امامك خاندان آل بيته اولان شدت محبتك ايراث
 ايلديكى عداوتدر . علامه زحشرى [لاينال عهد الظالمين] آيت كريمه سنك
 تفسير نده « كان ابو حنيفه رحمه الله يفتى سراً بوجوب نصرت زيد بن على
 رضوان الله عليهما و حمل مال ايه و الخروج معه على اللص المتغلب المتسمى
 بالامام و الخليفة كالد و انق و اشباهه » عبارده سيله ابو حنيفه حضرت تلى ينك
 سراً فتوى و ير دك ناسى سادات علويه دن زيد حضرت تلى رينه نصرت
 دعوت ايلديكىنى ذكر و تصريح ايتمشدر .

هر حالده عباسيلىرك، سادات علويه ني دائماً استرقاب ايتمش و مشارايمه
 ابراز محبت ايليانلره يك زياده اظهار بغض و عداوت ايتمش اولد قلرى
 حقايق تاريخيه دندر .

§

امام اعظم ابو حنيفه نعمان بن ثابت رضى الله تعالى عنه وصيتى
 موجبجه بغدادك شرق جهتنده واقع اولوب كند و سنك اولجه بالمبايعه

مسلمینہ قبرستان اولقی اوزردہ وقف ایلدیکی « خیزران » نام محلہ
دفن اولمشدر .

خلفاء عباسیہ دن حاکم بامر اللہ مدفن امامہ عادی برترہ یادیروب
بعض ترکان امراسی اوزرینہ سقف انشا ایتدیرمش ایسہده آل
ساجوقدن شاه شرف بونلری هدم ایله مشهد امامی مکملآ انشا
واتصالنده برجامع شریف ایله مدرسه بناسنه مباشرت ایدوب جلال
الدوله ابو الفتح ملکشاہ طرفندن بغدادده مستوفی المملکت اولان « شرف المملک
ابوسعبدین بن محمد بن منصور الخوارزمی » معرفتيله ۴۵۹ سالنده
اکال وسلالہ طاهرلری ایله خدمتہ جامع وترہ یه وطلبہ علمہ مخصوص
وقفلار تعیین وقائم بغداد قانونی سلطان سلیمان وقائم ثانی سلطان
مراد رابع حضر تلری ایله دیگر بعض سلاطین عظام عثمانیہ جانبندن
وقت وقت تعمیر وترمیم ومسقنات ومستغلاتی تزئید ایدلایکندن
الیوم معمور وآبادان وقبر منورلری مستجاب الدعود زیارتگاه اهل
ایماندر . رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعہ

§

مشہار الیہک مخدومی اکابر فقہان حماد رحمۃ اللہ علیہدن ذری
قالہرق الی یومنا هذا سلالہ سی دائم وباقدیر .

امام اعظم حضر تلرینک اون اوچنجی عصر	۹ ذی الحجہ سنہ ۱۳۲۷
ہجریده کی طلبہ سندن اسبق موصل والیسی	۹ کانون اول سنہ ۱۳۲۵
شریف احمد رشید	استانبول





— افاده —

یکی از قومغه باشلامش اولان کوچوک چو جو قلی
قرائتہ آلیشدیر. ق ایچون او قو تدیر یلن کتاب چو جو غک
قوہ مفکره سنی اتعاب ایتیه جک و او قو دیغنی اکلا یه جق
صور تده یازلمش اولور سه بیتقنلق کلیه رک بر چوق
صحیفه لر او قو دیغنی و او قو د قجه قرائتده کی ملکه و ممار سه سی
آرتمقده اولدیغنی اکلا شلمشدر. ایشته شو مطالعه یه مبنی
بو کتابی یازدم.

کتابک مندر جاتی پک متنوعدر مثلاً: اخلاقدن بحث
ایدل دیکی کی جغرافیادن، زراعتدن، صنایعدن دخی
بحث ایدلمشدر. بو تنوع ایسه چو جو قلیک او قومق
ارزوسنی تشدید ایدر.

برچہ جو ق فکری آکلا یه مدیغنی عباره لر قارشو سنده
بولندیر لد قجه، بر طرفدن ابوینی، بر طرفدن خواجه سی

زورلادقجه او مینی مینی چو جوق او کو چو جك قوه
مفكره اتعاب ایدلمش اولور .

بناء علیه چو حوقلرك ذهننی ، فكرينی اتعاب ایتیهلم
چونكه آنلر تازه برر فداندر زورلاینجه قیریلیر .

چو جوقلری كندی آرزو وهوسلرینی غیجیقلایه رق .
میل ورغبتلرینی جلب ایدرك او قودهلم ؛ او قوتدینمزی
اكلا تمغه چالیشهلم ؛ او نودمیده فكرلری بیهوده اشغال
ایتیهلم ؛ او قودقلرینی اكلا یه جق و اكلا دقلرندن استفاده
ایده جك بر صورتده تحصیل ایتدیرمكه غیرت ایدلم .
بو ایسه پك قولایدر : (آچیق یازمن) و (یازیلن
شیلری چو جوقلر اكلامقدر) .

بو كتاب چو جوقلرك استفاده سنه خدمت ایدیهیلیرسه
بزمده مقصدیمز حاصل اولمش بولنه جفنسدن موجب
منونیتز اوله جقدر .

حفظی



